

164.

Врз основа на член 13 став (2) од Законот за јавно здравје („Службен весник на Република Македонија“ бр.22/2010 и 136/2011), Владата на Република Македонија, на седницата, одржана на 3.01.2013 година, донесе

НАЦИОНАЛНА ГОДИШНА ПРОГРАМА ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА 2013 ГОДИНА

Вовед:

Јавното здравје е систем на знаења и вештини за спречување на болести, продолжување на животот и унапредување на здравјето преку организирани напори на општеството. Преку системот на јавно здравје се следи и анализира здравствената состојба на населението со цел да се подобри, преку влијанието врз факторите на ризик по здравјето како што се факторите на животната средина, причинителите на болести, начин на живеење и социо-економските фактори.

Национална годишна програма за јавно здравје е стандарден пакет на мерки и активности кои ги спроведуваат: Институтот за јавно здравје на Република Македонија и 10-те Центри за јавно здравје.

Програмата содржи мерки, задачи и активности за следење и проценка на здравјето и добросостојбата на населението, идентификување, предвидување, испитување, ублажување на здравствените проблеми и опасности во заедницата.

Основните функции на јавното здравје се точно дефинирани во член 6 став 1 од Законот за јавно здравје и претставуваат основа за спроведување на сите јавно-здравствени активности:

- Следење и проценка на здравјето и добросостојбата на населението,
- заштита на здравјето, проценка на потребите и активностите потребни да се обезбеди заштита на здравјето на населението,
- превенирање на болести преку мерки на примарна и секундарна превенција,
- унапредување на здравјето и здравствената едукација во Република Македонија,
- подготовка и управување со јавно здравствени вонредни околности,
- поддршка и спроведување на истражувања за здравјето.

Во Програмата е утврден видот на задачите, содржината, обемот и роковите за нивно извршување и известување, системот на координација на активностите, мониторинг и евалуацијата како и финансиските средства за реализација на Програмата. Во целина, оваа програма претставува здравствена безбедност на граѓаните во државата.

Моментална состојба:

Институтот за јавно здравје на Република Македонија (ИЈЗ на РМ) и 10-те Центри за јавно здравје (ЦЈЗ) кои имаат седишта во следните 10 општини: Битола, Кочани, Куманово, Охрид, Прилеп, Струмица, Скопје, Тетово, Велес и Штип, преку реализирање на задачите предвидени со член 10 и 11 од Законот за јавно здравје („Службен весник на Република Македонија“ бр.22/10) обезбедуваат спроведување на основните функции на јавното здравје.

Преку соработка со Институтот за медицина на труд на Република Македонија (ИМТ на РМ) обезбедуваат и спроведуваат одредби на поголем број закони со кои се регулирани следењето, истражувањето и проучувањето на здравствената состојба на земјоделци и невработени, причините за појавата на болести кои имаат социјално-медицинско значење, како и влијанието на еколошките фактори врз здравјето, предлагање и преземање на мерки, заради заштита и унапредување на здравјето на целокупното население во Република Македонија.

Цел на програмата:

Националната Програмата за јавно здравје во Република Македонија за 2013 година се изготвува со цел да се зачува и унапреди здравјето на населението, да се овозможи спроведување на основните функции и задачи на јавното здравје, преку организирани мерки и активности што ги превземаат државните органи, институциите, единиците на локалната самоуправа и други правни и физички лица во соработка со здравствените установи, да се обезбеди соодветен одговор во случај на јавно здравствена потреба и итност и појава на јавно здравствена вонредна околност, обезбедување и спроведување на меѓународните здравствени правила, се со цел да се зачува и унапреди здравјето на населението.

Со задачите од оваа програма се обезбедува остварување на загарантирани права, утврдени потреби и интереси на сите граѓани што имаат карактер на унапредување на здравјето и преземање на мерки и активности за спречување и сузбивање на заболувањата, како и остварување на задачите и активностите на Центрите за јавно здравје утврдени со член 48 од Законот за здравствената заштита и препораките на Светска здравствена организација (СЗО).

Извршители на програмата

Програмските активности предвидени со „Националната годишна програма за јавно здравје,, ги спроведуваат следниве извршители:

- A. Центрите за јавно здравје за територијата за која се основани,
- B. Институтот за јавно здравје на Република Македонија,
- C. Институт за медицина на труд на Република Македонија.

Сите извршители се должни да подготват и достават работен план со наведена точна динамика и распоред за реализација на активностите кој е во согласност со стручно методолошките упатства најдоцна до 15. 01. 2013 година.

10-те Центри за јавно здравје (ЦЈЗ) работниот план го доставуваат до ИЈЗ на РМ како одговорна институција за координација, следење, стручно методолошка помош, мониторинг, евалуација, квартална верификација и известување за реализацијата на програмските активности.

ИЈЗ на РМ е должен до Министерството за здравство, да достави работениот план најдоцна до 30.01.2013 година.

10-те Центри за јавно здравје (ЦЈЗ) најдоцна до 15.01.2013 година се должни да достават комплетен годишен извештај за реализација на Националната

годишна програма за јавно здравје за 2012 година за територијата за која се основани до ИЈЗ на РМ.

ИЈЗ на РМ се должни најдоцна до 31.01.2013 година да достават до МЗ комплетен извештај за реализација на Националната програма за јавно здравје во Република Македонија за 2012 година, со анализа и стручен коментар за добиенти резултатите со предлог мерки.

10-те ЦЈЗ и ИМТ на РМ се должни да достават до Институтот за јавно здравје на Република Македонија предлог Национална годишна програма за јавно здравје за 2014 година, најдоцна до 30.09.2013 година.

ИЈЗ на РМ врз основа на предлог програмите на извршителите е должен да подготви и достави до Министерството за здравство предлог текст на „Национална годишна програма за јавно здравје во Република Македонија за 2014 година“, најдоцна до 30.10.2013 година.

Мерки, активности, очекувани резултати и индикатори за реализација на програмските цели

Реализирањето на задачите и активностите се врши организирано во подолу наведените четири основни превентивни јавно здравствени дејности.

10-те ЦЈЗ ги спроведуваат активностите од првите три превентивни јавно здравствени дејности, согласно утврдена методологијата и начин на работа, врз основа на донесени стручно методолошки упатства и со координација и стручно методолошка помош од страна на експерти при ИЈЗ на РМ од сите области.

Програмските активност за „безбедност и здравје при работа и превентивна здравствена заштита на работниците и земјоделците, ги спроведува Институтот за медицина на труд на Република Македонија во координација со Институтот за јавно здравје на Република Македонија.

Основни превентивни јавно здравствени дејности се:

- I. Социјално-медицинската дејност со здравствена статистика и промоција на здравје
- II. Санитарно-хигиенската дејност со здравствена екологија
- III. Епидемиолошката дејност
- IV. Безбедност и здравје на работа и превентивна здравствена заштита на работниците и земјоделците

A. ЦЕНТРИ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ (ЦЈЗ)

Активностите во сите дејности ќе се реализираат врз основа на „стручно методолошките упатства за секоја дејност“. Спроведувањето на програмските активности и нивната реализацијата се реализира со координација и со стручно методолошка помош од страна на ИЈЗ на РМ.

За потребите на државата и на општините за чие подрачје се основани ги спроведуваат програмски следниве задачи и активности по дејности:

I. Социјално-медицинска дејност со здравствена статистика и промоција на здравје

Во 10-те ЦЈЗ ќе се прибираат и обработуваат збирни и индивидуални статистички извештаи доставени од здравствените установи преку одделенијата за здравствена статистика и информатика каде ќе се спроведе софтверска обработка на податоците според утврдени апликативни програми и врз основа на стручно методолошките упатства.

По извршената логичка и математичка контрола и компјутерски внес на обработените податоци за утврдени заболувања и состојби во амбулантно-поликлиничките и диспанзерски дејности ќе се изготват извештаи/анализи и информации кои содржат податоци со кои се прикажува работата на здравствените установи во Република Македонија, кадарот вработен во нив во амбулантно-поликлиничка, диспанзерска и болничка дејност, како и информации за утврдени заболувања и состојби :

1. Анализа за искористеноста на болничките капацитети во здравствените установи за 2012 година
Рок на изготвување: март 2013 година.
2. Информација за болест или состојба по избор на секој Центар, во зависност од актуелноста, односно застапеноста во 2012 во регионот
Рок на изготвување: март 2013 година.
3. Збирен извештај за вработен кадар во здравствените установи за 2012 година
Рок на изготвување: мај 2013 година.
4. Збирните извештај за кадар за прв и втор квартал 2013 година
Рок на изготвување: 30.09.2013 година.
5. Анализа на болничкиот морбидитет и морталитет за 2012 година
Рок на изготвување: јуни 2013 година
6. Анализа на амбулантно-поликлинички морбидитет за 2012 година
Рок на изготвување: јули 2013 година
7. Извештај за здравјето на населението на подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје
Рок на изготвување: октомври 2013 година
8. Информација за една вулнерабилна група, по избор на секој Центар, во зависност од актуелноста и приоритетите за превенција во регионот
Рок на изготвување: ноември 2013 година
Индикатор под точки 1-8 :Информации,извештаи и анализи се доставуваат до ИЈЗ на РМ
9. Спроведување на здравствена едукација преку едукативни предавања за целни групи на подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје. Здравствено-воспитната активност на ниво на ЦЈЗ е со координиран пристап и насочени се кон : предучилишни и училишни установи, здравствени установи, претпријатија, здруженија, јавни гласила. Едукативните активности треба да бидат точно дефинирани во работниот план за место, количина, време и опфатена популација на следниве теми:
  - превенција на акутни и хронични незаразни болести;
  - исхрана и здравје-здрави училишни оброци и здравствен ризик од неправилна исхрана,
  - здравствениот бенефит од спроведување на редовна физичка активност,

- активности во периодот на детството, адолесценцијата и раниот адултен период.

Рок на реализирање: квартално
Индикатор : Извештај за број на реализирани едукации со број на учесници на наведените теми.

10. Одржување на четири трибини (по една во секој квартал) со јавно здравствена проблематика од интерес за подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје.

Рок на изготвување: квартално
Индикатор : извештај за одржана трибина на тема со број на учесници

11. Печатење на агитки или брошури на наведените теми за четирите трибини
Рок на изготвување: квартално
Индикатор : доставена брошура

Организирањето на здравствено едукативни активности , промоции и трибини треба да се во корелација со изготвениот промотивен едукативен материјал за здравствено воспитување на населението (агитки и брошури) согласно работниот план и координиран од ИЈЗ на РМ и МЗ.

12. Одбележување на светските денови, недели (Светски ден на срцето, Светски ден на дијабетот, СИДА, туберкулоза, Ден на борба против пушење, Светски ден на сеќавање на жртвите од сообраќајни несреќи, ден за борба против насилство врз жената и други) координирана активност со ИЈЗ на РМ и МЗ.

Рок на изготвување: квартално
Индикатор: Извештај за број на реализирани одбележувања

13. Советувалишта за сексуално и репродуктивно здравје

Како дел од активностите согласно „Стратегијата за сексуално и репродуктивно здравје во Република Македонија 2011-2015“ во рамките на ЦЈЗ ќе продолжат да функционираат советувалиштата за сексуално и репродуктивно здравје, каде младите и адолесцентите ќе добиваат бесплатни совети , кондоми и орални контрацептивни средства и ќе се спроведуваат доброволните ХИВ тестирања.

Рок на извршување: континуирано
Индикатор: извештај со број на посети, поделени кондоми и контрацептивни средства.

II. САНИТАРНО-ХИГИЕНСКА ДЕЈНОСТ СО ЗДРАВСТВЕНА ЕКОЛОГИЈА

Активностите во сите дејности ќе се реализираат врз основа на „стручно методолошките упатства за секоја дејност“. Спроведувањето на програмските активности и нивната реализацијата се реализира со координација и со стручно методолошка помош од страна на ИЈЗ на РМ.

1. Процена на здравствено-еколошкиот ризик и приоритетни јавно-здравствени проблеми поврзани со здравствената екологија

1.1 Процена на здравствено-еколошкиот ризик во врска со квалитетот на водите за пиење и водоснабдувањето како и воспоставување на здравствена евиденција на водоснабдувањето

Во текот на годината секој Центар за јавно здравје врши редовни санитарно-хигиенски теренски извидувања на јавните водоснабдителни објекти со оценка за сигурност на објектот и можност за евентуални загадувања и ризик по здравјето на населението. По хигиено-епидемиолошки индикации се вршат санитарно-хигиенски теренски извидувања и на индивидуални водоснабдителни објекти.

На секој градски водовод се врши санитарно-хигиенски увид 4 пати годишно, локалните селски водоводи и селата без локални водоводи најмалку 1 теренски увид годишно. Останатите јавни објекти - крајпатни чешми, споменички чешми, чешми во рекреативни подрачја и други ќе бидат опфатени најмалку еднаш годишно. Квалитетот на водата се контролира со земање мостри за бактериолошка и физичко-хемиска анализа и се издава стручно мислење.

За оние јавни водоснабдителни објекти со кои стопанисува организација за водоснабдување, обемот и бројот на анализи ќе биде утврден со договор помеѓу ЦЈЗ и јавните комунални претпријатија.

За сите други јавни водоснабдителни објекти каде не стопанисува организација за водоснабдување, односно: села со сопствен водовод, села со други видови на водоснабдителни објекти, води со посебни својства - природни минерални, лековити, локални јавни водоснабдителни објекти во и вон населените места (чешми, бунари, извори, и др.), обемот и бројот на следење на квалитетот на вода за пиење, рамковно е даден во Табела 1.1

Табела број 1.1

Центар за јавно здравје	Број на селски населби	Планиран годишен број на:	
		Санитарно-хигиенски увиди	Лабораториски анализи Физичко-хемиски Бактериолошки
Битола	150	1000	1000
Куманово	100	900	900
Кочани	86	866	1000
Охрид	121	460	460
Прилеп	182	1000	1100
Скопје	125	500	500
Струмица	78	550	550
Тетово	180	1200	1200
Велес	162	1100	1360
Штип	36	800	800
ИЈЗ на РМ	/	300	300
Вкупно РМ:	1220	8676	9170
Цена ден.	/	1500,00	1000,00
Вкупно ден.	/		10.581.000,00

Индикатор за следење: Број на реализирани увиди и земени мостри и Анализа за проценката на здравствениот ризик од водата за пиење во 2^{ро} и 4^{то} тромесечие доставена до ИЈЗ на РМ

Фреквенција на известување:

квартално.

1.2 Процена на здравствено-еколошкиот ризик од квалитетот на површинските води од јавно-здравствен аспект

Процена на ризикот, е врз основа на утврдениот статус и извршени лабораториски испитувања на површинските води, а особено водите за рекреативно капење од здравствен аспект.

Бројот на увиди и на земање на мостри за бактериолошка и физичко-хемиска и микробиолошка анализа ќе биде најмалку 2 пати годишно даден (Табела 2), но истиот може да се зголемува во зависност од актуелни хигиенско-епидемиолошки состојби.

Табела 1.2 Следење на квалитетот на површински води

Центар за јавно здравје	Санитарно-хигиенски увиди	Планиран годишен број Пример вода за физичко хемиска и бактериолошка анализа
Битола	16	96
Куманово	10	20
Кочани	10	32
Охрид	40	118
Прилеп	10	20
Скопје	35	70
Струмица	14	28
Тетово	26	26
Велес	23	56
Штип	11	29
Вкупно РМ:	195	495
Цена ден.	1500,00	1000,00
Вкупно ден.		787.500,00

Индикатор за следење: Информација за санитарно-хигиенската состојба и квалитет на водите за капење на подрачјето на Центарот со мерки за асанација за заштита и/или намалување на здравствениот ризик доставени до ИЈЗ на РМ.

Фреквенција на известување: Информација за состојбата во 2^{ро} и 4^{то} тромесечие.

1.3 Процена на здравствено-еколошкиот ризик на хигиенскиот квалитет на воздухот

Остварување на задачата се одвива со проценка на здравствено-еколошкиот ризик преку мониторинг и испитување на следните видови загадувачки материји:

- Во сите Центри за јавно здравје ќе се следи вкупен аероседимент на 84 мерни места, а во Велес и присуство на Pb, Cd, Zn, Ni и Fe во аероседимент со вкупно 1140 месечни примероци, како и во Куманово Pb, Cd, Zn во аероседимент со вкупно 48 месечни примероци;
- Во Центрите за јавно здравје Скопје и Велес ќе се следат лебдечки честички (чад) и SO₂-сулфур двооксид на 10 мерни места со 7290 дневни примероци;
- Олово(Pb), кадмиум(Cd) и цинк(Zn) во воздухот ќе се следи во Велес на 2 мерни места со вкупно 413 дневни примероци, а во Скопје само олово на 1 мерно место со 14 дневни примероци;
- СО-јаглерод монооксид ќе се следи само во Скопје на 4 мерни места со 56 примероци.

Задачата ќе се реализира со стандардни методи на земање примероци атмосферски воздух и стандардни методи на лабораториска дијагноза.

Наодите за чад, SO₂, олово, кадмиум и цинк ќе се презентираат како 24 -часовен просек во мг/м³ воздух, јаглерод монооксидот како часовен просек во мг/м³ воздух, а аероседиментот како месечен просек во мг/м² површина.

Мерните места и бројот на примероци од следењето на аерозагадувањето е даден во табела бр.1.3.

Табела бр.1.3

Центар за јавно здравје	Аероседимент		Чад и SO ₂		Pb,Zn и Cd		СО	
	Број на :		Број на :		Број на :		Број на :	
	Мерни места(м.м)	Месечни примероци	Мерни места	Дневни примероци	Мерни места	Дневни примероци	Мерни места	Дневни примероци
Битола	10	120						
Куманово	4****	48						
Кочани	4	48						
Охрид	6	72						
Прилеп	7	84						
Скопје	30	360	7	5110	1*	14	4**	56
Струмица	4	48						
Тетово	4	48						
Велес	11***	264	3	2180	2****	413		
Штип	4	48						
Вкупно РМ	84	1140	10	7290	3	427	4	56
Вкупно ден.	1.260.770,00							

* Олово се следи 2 пати годишно по 7 дена во април/октомври во Скопје

** Јаглерод монооксид се следи 2 пати годишно по 7 дена во април/октомври само во Скопје

*** Аероседимент се следи во Велес на 7 м.м. како вкупен аероседимент и со присуство на Pb,Cd и Zn и во Кавадарци на 4 м.м. како вкупен аероседимент и со присуство на Ni и Fe.

**** Олово, кадмиум и цинк во цврсти честички со високоволуменски узоркува; на воздух на едно м.м. се следи секој ден, а на другото м.м. еден ден во неделата, во Велес

***** Аероседимент се следи во Куманово на 4 м.м. како вкупен аероседимент и со присуство на Pb, Cd и Zn.

Индикатор: квартален извештај за извршени мерења до ИЈЗ на РМ
Фреквенција на известување: Извештај со коментар во 2^{ро} и 4^{то} тромесечие до ИЈЗ на РМ

1.4 Проценката на ризикот од хигиенскиот квалитет на воздухот врз здравјето кај предучилишна и училишна популација

Проценката на ризикот од хигиенскиот квалитет на воздухот врз здравјето на изложеното население се врши врз основа на добиените вредности од извршениот мониторинг на квалитетот на амбиентниот воздух релацијата со податоците за годишната стапка на морбидитетот од неспецифични респираторни заболувања J00 - J99, со исклучок на J10-J18, според МКБ -10 кај предучилишни (0-6 годишна возраст) и училишни деца (7-14 годишна возраст) во град и села.

Во случаи на акутни состојби на загаденост на воздухот на ниво на аларм од прв, втор или трет степен, од страна на територијално надлежниот Центар за јавно здравје во најкус рок и по најкус пат ќе се известува Министерството за здравство, Институтот за јавно здравје и Министерството за животна средина и просторно планирање.

Индикатор: Анализа доставена до ИЈЗ на РМ
Фреквенција на известување: Годишно, во 1 тромесечие

2. Безбедност на храна од јавно здравствен аспект

2.1 Следење на безбедноста на храната наменети за одредени популациони групи со цел да се превенираат болестите поврзани со небезбедна храна

Следење на безбедноста на храната наменети за одредени популациони групи со цел да се превенираат болестите поврзани со небезбедна храна ќе се врши лабораториска контрола на храната и чистотата на објектите во кои се приготвува храната во воспитно образовни установи (предучилишни, училишни установи, ученички, студентски домови) согласно табела 2.1 и во болнички установи согласно табела 2.2 .

Табела 2.1

Центар за јавно здравје	Број на образовни установи	Санитарно хигиенски увиди	Број на годишни тестирани оброци	Број на годишни брисеви
Битола	6	12	112	110
Куманово	10	20	80	100
Кочани	6	12	48	60
Охрид	5	10	40	50

Прилеп	5	10	40	50
Скопје	10	20	80	100
Струмица	6	12	48	60
Тетово	10	20	160	160
Велес	11	22	88	110
Штип	7	14	56	70
Вкупно	86	152	752	870
Цена денари		1500,00	800,00	500,00
Вкупно денари		1.264.600,00		

Табела 2.2

Извршители ЦЈЗ	број на објекти	Санитарно хигиенски увиди	Број на годишни примероци за бактериолошка анализа	Број на брисеви
Скопје	6	12	48	120
Битола	4	8	32	40
Велес	6	12	48	120
Тетово	2	4	16	40
Куманово	2	4	16	40
Кочани	1	2	8	20
Штип	2	4	16	40
Струмица	1	2	8	20
Прилеп	1	2	8	20
Охрид	3	6	24	60
Вкупно	28	56	224	520
Цена ден.	/	1500,00	800,00	500,00
Вкупно ден.		479.200,00		

Индикатор : Извештај со број на земени анализа и проценка на здравствениот ризик од небезбедна храна, доставени до МЗ и ИЈЗ на РМ.

Фреквенција на известување:

квартално.

2.2 Проценка на ризикот од алиментарен дневен внес на хемиски контаминенти

Центрите за јавно здравје во Битола и Куманово ќе земат и испитаат по 50 мостри на зеленчук од пазарите за присуство на пестициди и на тешки метали во периодот од јуни-септември .

Индикатор за следење: Извештај со анализа и проценка на здравствениот ризик од конатминирана храна, доставени до МЗ и ИЈЗ на РМ.

Фреквенција на известување:

трето тромесечие.

2.3 Следење на биолошкиот квалитет на исхраната на предучилишни деца, за ученици од основно образование со целодневна настава и ученици во ученички домови

Во 2013 година, ЦЈЗ во РМ, по утврдена единствена методологија, ќе ја испитуваат нутритивна вредност на исхраната во :

- ◆ предучилишните установи ќе се испитуваат по пет дневни оброци во 4 сезони (пролет, лето, есен, зима)
- ◆ едно училиште со организирана исхрана за учениците и домовите за ученици ќе се испитуваат по пет дневни оброци во две сезони и тоа во пролет (март-април) и есен (ноември –декември).

Во табела 2.3 се прикажани активностите со годишен број на објекти и оброци по ЦЈЗ за секој ЦЈЗ.

Табела 2.3

Регион на центар за јавно здравје	Број на објекти	Број на испитани оброци
Битола	6	252
Куманово	5	80
Кочани	6	100
Охрид	6	100
Прилеп	5	95
Скопје	10	150
Струмица	4	96
Тетово	4	80
Велес	9	152
Штип	6	100
Вкупно	61	1205
Цена (ден.)	/	500,00
Вкупно (ден.)	602.500,00	

Индикатор за следење: Извештај за број на извршени анализи доставен до МЗ и ИЈЗ на РМ

Фреквенција на известување: квартално.

2.4 Следење на нутритивниот статус кај предучилишни и училишни деца во функција на рана детекција на прекурсори на можни здравствени ризици за појава на хронични незаразни заболувања

На определен дефиниран репрезентативен примерок деца во кординација со ИЈЗ на РМ, во 10-те ЦЈЗ, ќе се вршат следните испитувања согласно табела број 2.4.

Антропометриски испитувања за определување на растот и нутритивниот статус ќе се вршат со мерење на телесна висина и телесна тежина, обем на надлактица, обем на половина и обем на колк кај деца на возраст од 4 до 5 годиши и кај деца на возраст од 6-7 години.

Антропометриски испитувања за определување на растот и нутритивниот статус ќе се вршат со мерење на телесна висина и телесна тежина на возраст кај деца од петто одделение и деца од прва година средно образование .

Извештаите ќе се доставуваат во ексел табела и табели од софтверска апликација како процент на стандардна девијација до ИЈЗ.

Табела 2.4.

Регион на ЦЈЗ	деца од предучилишни установи (4-5 г)	Второ одделение 7-8 г	петто одделение	Прва година средно
Битола	141	314	314	150
Велес	250	324	324	150
Кочани	70	281	281	100
Куманово	100	325	325	150
Охрид	100	307	260	110
Прилеп	70	286	286	70
Скопје	250	365	300	150
Струмица	70	289	260	70
Тетово	200	348	348	150
Штип	70	264	264	70
Вкупно	1321	3103	2962	1170
цена(ден)	200,00			
вкупно	1.711.200,00			

Извештаи од извршените активности за процена на нутритивниот статус по групи, ЦЈЗ ќе ги доставуваа до ИЈЗ на следниот начин:

- Во првиот квартал на 2013 за децата од предучилишни установи,
- во вториот квартал за децата од петто одделение,
- во третиот за учениците од прва година средно образование, а
- во четвртиот за децата од второ одделение.

Индикатор за следење:

Извештаи за извршените активности

Фреквенција на известување:

квартално.

2.5 Следење на нутритивна вредност на исхраната

Во 2013 година ЦЈЗ ќе ја испитуваат нутритивната вредност на стандардната исхрана во 21 стационарна установа во РМ и при клиниките на Клиничкиот центар во Скопје, гинекологија Чаир и Детска болница-Козле по стандардна методологија во период од 7 дена во 4 сезони (пролет, лето, есен и зима). Во табела 2.5 се прикажани активностите за секој регион на ЦЈЗ.

Табела 2.5 Следење на нутритивниот квалитет на болничката исхрана

ЦЈЗ	Број на објекти	Број на испитани оброци
Битола	4	112
Куманово	2	56
Кочани	1	28
Охрид	3	84
Прилеп	1	28
Струмица	1	84
Скопје	3	28
Тетово	2	56
Велес	3	84
Штип	1	28
Вкупно	21	588
Цена (ден.)		500,00
Вкупно (ден.)	294.000,00	

Индикатор за следење: Извештаи за извршените активности до МЗ и ИЈЗ на РМ
Фреквенција на известување: квартално

3.Проценка на здравствениот ризик од бучавата во животната средина

Центарот за јавно здравје Битола ќе врши мониторинг на бучава на 8 мерни места во Битола и Кичево, два пати годишно со одредување на индикаторите за изложеност Лден, Лвечер, Лноќ, во тек на пролет и есен. Во текот на годината ќе извршат проценка на индикаторите за ефекти, вознемиреност и нарушување на спиењето кај репрезентативен примерок од возрасната популација .

Центарот за јавно здравје Куманово ќе врши мониторинг на бучава на 10 мерни места во Куманово, два пати годишно со одредување на индикаторите за изложеност Лден, Лвечер, Лноќ, во тек на пролет и есен. Во текот на годината ќе извршат проценка на индикаторите за ефекти, вознемиреност и нарушување на спиењето кај репрезентативен примерок од возрасната популација .

Единечна цена за реализација на оваа активност изнесува „ цена по мерно место од 1500,00денари“.

Извршители: ЦЈЗ Битола, ЦЈЗ Куманово

Индикатор за следење : Извештаји за извршените активности со анализа и проценка на здравствениот ризик од бучавата, доставени до МЗ и ИЈЗ на РМ
Фреквенција на известување : 2^{ро} и 4^{то} тромесечие

III. ЕПИДЕМИОЛОШКА ДЕЈНОСТ

Активностите од епидемиолошката дејност ќе се реализираат со цел обезбедување на стабилна и мирна епидемиолошка состојба, а врз основа на „стручно методолошкото упатството за епидемиолошка дејност“. Спроведувањето и реализацијата на програмските активности се координирани и со стручно методолошка помош од страна на ИЈЗ на РМ.

1. Следење, анализа, спроведување и евалуација на мерките за заштита на населението во услови на појава на заразни и други заболувања, епидемии и други вонредни состојби и вршење на активна и пасивна имунизација

1.1 Годишен извештај за заразните заболувања во 2012 година по пол и возраст на заболените и по месец на заболувањето, за подрачјето кое го покрива Центарот, со епидемиолошки коментар.

Индикатор: извештај доставен до ИЈЗ на РМ
Рок на известување: 15.01.2013 година

1.2 Месечни билтени за движењето на заразните болести со епидемиолошки коментар врз основа на теренски епидемиолошки увиди, секојдневно прибирање, обработување и анализирање на пријавите за заразни болести и евидентирање во книга за евиденција на заразните заболувања.

Индикатор: 12 изготвени и доставени месечни билтени до ИЈЗ на РМ и Државниот санитарен и здравствен инспекторат (ДСЗИ).
Рок на известување: до десетиот работен ден во тековниот месец за изминатиот месец,

1.3 Теренски епидемиолошки увиди и анкети за следење на пријавувањето и евиденцијата на заразните заболувања и микробиолошките изолатати, во здравствените установи, со изработка на писмени информации со предлог мерки кои ќе се доставуваат до здравствената установа каде е направен увидот, до ДСЗИ, МЗ и ИЈЗ на РМ.

Индикатор: извештај доставен до ИЈЗ на РМ и МЗ
Рок на известување: квартално

2. Изготвуваат регионални оперативни планови со противепидемиски мерки и активности при појава на зголемен број на заразни заболувања или епидемија, учествуваат во нивното реализирање и стручно раководат со здравствената дејност во нивното спроведување за подрачјето кое го покрива ЦЈЗ;

Индикатор: Извештај за реализирани активности и оперативен план до МЗ, ДСЗИ и ИЈЗ на РМ

Рок на известување : Веднаш, континуирано

3. Епидемиолошки теренски увиди , анкетирање и лабораториска дијагностика по епидемиолошки индикации при појава на зголемен број заболени од заразно заболување во воспитно образовни институции , затворени колективи,населби и др.согласно позитивната законска регулатива од областа.

Индикатор: Извештај за епидемиолошки увид,број на епидемиолошки анкети, број на извршени лабораториски анализи за идентификација на причинителот .

Рок на известување : квартално до ИЈЗ на РМ и МЗ

4. Епидемиолошки увид и лабораториско испитување за идентификација на причинителот ќе се врши задолжително при појава на зголемен број на заболени со епидемиолошка поврзаност или епидемија од ентероколит,.

Индикатор: Извештај за епидемиолошки увид со број на извршени лабораториски анализи за идентификација на причинителот за ентероколити.

Рок на известување : квартално до ИЈЗ на РМ и МЗ

5. Епидемиолошки испитувања, анкетирање и лабораториска дијагностика за секој случај на вирусен хепатит како и диференцијална дијагноза за типот на вирусниот хепатит.

Индикатор: Извештај за број на извршени анкети,теренски увиди и број на лабораториски анализи

Рок на известување : квартално до ИЈЗ на РМ и МЗ

6. Епидемиолошки анкети направени при следење на бацилоносителството врз основа на законските прописи, на лицата кои прележале цревен тифус, паратифус, бациларна дизентерија, салмонелози.

Индикатор: Број на извршени епидемиолошки анкети.

Рок на известување: квартално до ИЈЗ на РМ и МЗ

7. При појава на алиментарните тоksiинфекции и салмонелозите, Центрите за јавно здравје ќе вршат епидемиолошки увиди во соработка со Државната санитарна и здравствена инспекција која ќе мострира примероци на храна и предмети кои доаѓаат во контакт со храната, брисеви од работни површини и од вработениот персонал, во објектите каде се произведува, складира, подготвува и дистрибуира храната кои ќе бидат микробиолошки анализирани, а за најдената состојба ќе се изработи и достави информација со стручно мислење .

Индикатор: Број на земени мостри и брисеви за микробиолошка анализа доставена до МЗ,ДСЗИ и ИЈЗна РМ

Рок на известување: Информација за извршен увид доставена веднаш до ИЈЗ на РМ и МЗ.

8. Континуирано следење на спроведување на задолжителна имунизација од страна на регионалниот координатор за имунизација, преку квартални

теренски увиди во сите вакцинални пунктови на територијата на ЦЈЗ и пружање на стручна методолошка помош од областа на имунизацијата (одржување и примена на ладен ланец , температурен мониторинг, чување на вакцини, евиденции и извештаи , употреба на мултидозни виали на вакцина и безбедна апликација согласно календарот за имунизација) .

Индикатор: Извештај со коментар и предлог мерки од реализирани теренски увиди во вакцинални пунктови доставен до МЗ, ДСЗИ и ИЈЗ на РМ

Рок на известување : квартално

9. Следење на опфатот на задолжителната вакцинација преку следење на реализацијата на планот за имунизација и изработка на извештај за опфатот со епидемиолошки коментар , кој ќе биде доставен и до раководителот на здравствената организација која е задолжена за спроведување на задолжителната вакцинација.

Индикатор: извештај со евалуација на опфатот до МЗ, ИЈЗ на РМ, ДСЗИ и здравствената установа.

Рок на известување : 2^{ри} и 4^{ти} квартал

10. Епидемиолошка анкета и увид во вакциналниот статус во картотеката за вакцинација, како и микробиолошко испитување на сите заболени од заболувањата против кои се спроведува задолжителна вакцинација согласно епидемиолошко медицински знаења и доктринарни процедури за контрола на заболувањата против кои се спроведува задолжителна имунизација .

Индикатор: број на епидемиолошки анкети и серолошки анализи

Рок на известување : квартално до ИЈЗ на РМ и МЗ

11. Активности за одржување на резултатите постигнати со ерадикација на детската парализа во координација со ИЈЗ на РМ согласно усвоениот акционен план за следење на АФП случаи

Индикатор: број на доставени неделни извештаи за активен надзор на АФП, број на извршени посети, број на земени материјали доставени до ИЈЗ на РМ

Рок на известување : квартално до ИЈЗ на РМ и МЗ

12. Активности за елиминација на автохтоните морбили и конгенитална рубеола во координација со ИЈЗ на РМ ,согласно усвоениот акционен план

Индикатор: број на извршени епидемиолошки увиди и анкети, број на земени материјали за лабораториско докажување

Рок на известување : квартално до МЗ и ИЈЗ на РМ

13. Активности за одржување на резултатите постигнати со ерадикација на маларијата во Република Македонија преку редуцирање на опасноста од внесување и ширење на маларија и други заболувања кои се пренесуваат преку вектори, со примена на превентивни мерки на теренска и аеродезинсекција, препораките на СЗО (Меѓународен сообраќај и здравје) , здравствен надзор и земање на периферна размаска и густа капка крв за

паразитолошко - лабораториско испитување на маларија на сите лица кои пристигнуваат од овие земји .

Индикатор: број на лабораториски анализи на лица ставени под здравствен надзор

Рок на известување : квартално до ИЈЗ на РМ и МЗ

14. Епидемиолошко следење и контрола на природно жаришните инфекции преку теренски увиди и анкети и превземање на соодветни превентивни мерки.

Индикатор: број природно жаришни инфекции, број на превземени превентивни мерки против природно жаришни инфекции

Рок на известување : квартално до ИЈЗ на РМ и МЗ

15. . Активности за спречување и сузбивање на интрахоспиталните инфекции.

Ќе се реализираат согласно изготвениот координиран пристап и методологија изработена од страна на ИЈЗ на РМ за земање материјали , (брисеви од стерилен материјал, работни површини, стерилност на воздух и др.), од стационарните здравствени установи ,согласно изготвена динамика , при што земените материјали ќе бидат микробиолошки обработени во сопствените лаборатории на ЦЈЗ.

За најдената состојба ќе се изготви извештај со епидемиолошки коментар и предлог мерки и активности кој веднаш ќе се достави до ИЈЗ на РМ, ДСЗИ и здравствените установи каде се направени увидите.

Индикатор : број на извршени увиди и земени мостри доставен до МЗ

Рок на известување: квартално до МЗ и ИЈЗ на РМ

16. Спроведуваат дезинфекција, дезинсекција и дератизација (ДДД) - по епидемиолошки индикации согласно законските прописи , на своето подрачје и на подрачјето на оние општини каде оваа дејност не е развиена.

Индикатор: површина која е опфатена со ДДД активности

Рок на известување: квартално до МЗ и ИЈЗ на РМ

17. Активности за епидемиолошко следење и проучување на патиштата за спречувањето и сузбивање на зоонозите (кју треска, туларемија, беснило, лајшманиоза, лептоспирози, хеморагични трески и др.) во соработка со ветеринарната дејност.

Во случај на акумулација на случаи на зоонози, ЦЈЗ вршат теренски увиди во засегнатото подрачје во координација со ветеринарната дејност. Од добиените пријави, извршените увиди и епидемиолошки анкети за зоонози, изготвуваат информации со предлог на противепидемиски мерки и истите ги доставуваат до надлежните институции.

Индикатор: Број на обработени епидемиолошки анкети за зоонози, број на теренски увиди

Рок на известување: квартално до МЗ и ИЈЗ на РМ

18. Рано известување и предупредување за појава на заразни болести и брз одговор (АЛЕРТ-систем)

Во 2013 година, АЛЕРТ системот продолжува да функционира на територијата на целата држава, како законски регулиран систем за следење на заразни болести.

- ЦЈЗ вршат прибирање на збирни неделни извештаи и даваат стручна помош на здравствените работници од ПЗЗ (матичните доктори) на нивната територија, внесување во посебен софтвер и статистичка обработка и анализа на доставените податоци, кои во електронска форма ќе ги достават како неделен извештај до ИЈЗ .

Индикатор: Број на обработени неделни извештаи добиени од ПЗЗ, број на изготвени неделни, број на епидемиолошки надзори и извештаи доставени до ИЈЗ на РМ.

Рок на известување: квартално до МЗ и ИЈЗ на РМ

- При појава на алерт од одреден синдром, епидемиолошката служба при ЦЈЗ е должна да изврши теренски увид за откривање на причините, и да преземе мерки за спречување и сузбивање на заразното заболување. Од извршениот увид ЦЈЗ/ПЕ ќе достави извештај до ИЈЗ на РМ и МЗ за резултатите, причинителот и превземените мерки за сузбивање на заболувањето.

Индикатор: Број на теренски увиди при регистрирање на алерт, број на изготвени информации од теренски увиди.

Рок на известување: квартално до МЗ и ИЈЗ на РМ

19. ЦЈЗ ќе вршат епидемиолошки увиди при појава на ретки болести, болести кои повторно се појавуваат или непознати/нерегистрирани досега болести во Република Македонија и за најдената состојба на теренот ќе доставуваат информации до соодветни надлежни институции .

Индикатор: Број на направени увиди, број на изготвени информации.

Рок на известување: веднаш и квартално до МЗ и ИЈЗ на РМ

20. Здравствено – воспитна дејност од областа на епидемиологијата во врска со спречувањето и сузбивањето на заразните болести и важноста и беневитот од имунизацијата, со цел одржување на опфатот на имунизацијата на 95%, со посебен акцент кон последната нововедена ХПВ вакцина , морбили и рубеола во училишта, општини и слично , преку средствата за јавно информирање , а врз основа на доставениот работен план .

Индикатор: Извештај за број на одржани едукации

Рок на известување: квартално до МЗ и ИЈЗ на РМ

Предвиден годишен обем на работа по поедини програмски активности од епидемиолошката дејност кој во зависност од епидемиолошката состојба може да биде зголемен даден во табела број 1.

Табела број 1

ЦЈЗ	Број на обработени пријави за заразни болести, ИХИ	Епидемио-лошки анкети	Епидемио-лошки увиди	Интрахоспитална контрола (земен материјал)
Битола	2410	200	400	587
Куманово	3780	300	524	580
Кочани	1355	150	252	362
Охрид	2205	251	358	550
Прилеп	1120	112	250	290
Скопје	6021	1500	1540	1500
Струмица	1645	250	395	450
Тетово	3330	350	520	790
Велес	2505	300	355	723
Штип	1570	200	305	400
ВКУПНО	25941	3613	4899	6232
цена (ден)	20,00	500,00	790	500,00
Вкупно (ден.)	12.789.812,00			

В. ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ

ИЈЗ на РМ врши координација, следење, мониторирање и евалуација на спроведувањето на Програмските јавно-здравствени активности и пружа стручно методолошка помош на 10-те ЦЈЗ.

Овие активности ги спроведува континуирано преку квартални теренски увиди во сите здравствено превентивни дејности во секој ЦЈЗ, а врз основа на Упатство со методологија за менаџирање и управување со програмата.

Индикатор: Извештај за координација, следење, стручно методолошка помош и реализација на програмските активности од страна на сите извршители
Рок на известување: квартално

Со цел воспоставување на унифициран стручно методолошкиот пристап во начинот на спроведувањето на програмските активности од страна на 10-те ЦЈЗ, како и за успешно мониторирање на програмските активности, ИЈЗ на РМ ќе изработи стручно методолошки упатства за работа, со содржан работен план и протокол од доменот на сите превентивни дејности: социјална медицина со промоција на здравјето, здравствена статистика, санитарна хигиена со здравствена екологија и епидемиологија.

Индикатор: четири стручно методолошки упатства со работен план и протокол за работа доставени до МЗ

Рок на известување:

15.01.2013 година

ИЈЗ на РМ како врвна јавно здравствена установа во превентивната медицина, ги обезбедува потребните реагенси за дијагностика на причинителите на заразни заболувања согласно програмските активности.

Реализирањето на задачите и активностите се врши организирано во сите превентивни здравствени дејности за што до Министерството за здравство се доставува извештај во рок и фреквенција согласно програмата, а при вонредни околности и јавно здравствени закани, фреквенцијата на известувањето е веднаш.

ИЈЗ на РМ како институција номинирана од Министерството за здравство за координатор во различни меѓународни институции од доменот на јавното здравје, должни се да го информираат МЗ за секоја добиена покана за учество на настани/семинари надвор од државата, да го достават на увид материјалот подготвен за учество/презентација на настанот до МЗ-сектор за превентивна здравствена заштита и во рок од пет дена од завршување на настанот да достават информација за заклучоците и препораките од учеството.

Индикатор: доставено известување, материјал, информација
Рок на известување: Веднаш

I. СОЦИЈАЛНО МЕДИЦИНСКА ДЕЈНОСТ СО ЗДРАВСТВЕНА СТАТИСТИКА И ПРОМОЦИЈА НА ЗДРАВЈЕТО

ИЈЗ на РМ како координатор на активностите во рамките на оваа превентивна здравствена дејност, должен е да го следи, мониторира, верифицира и квартално да го известува МЗ за реализирањето на активностите и доставувањето на извештаи/анализи и информации од страна на ЦЈЗ.

ИЈЗ на РМ во рамките на оваа дејност, а врз основа на стручно методолошкото упатство за работа ги реализира следниве активности:

1. Прибира, подготвува, анализира и води збирки на податоци согласно законот за евиденции во областа на здравството а врз основа на доставените податоци од страна на 10-те ЦЈЗ.

Активностите ќе се реализираат преку координација на секторите за: социјална медицина и промоција на здравјето и Центарот за статистичка обработка на здравствени податоци, публицистика и едукација (Центар).

Во тек на 2013 година преку 10-те ЦЈЗ, ќе бидат доставени збирни извештаи од здравствените установи во Република Македонија во ИЈЗ на РМ, кои по извршената логичка и математичка контрола, компјутерски внес и обработка на податоците ќе се изготват годишни збирни извештаи за 2012 година за Републиката, врз основа на законската регулатива.

За потребите на државата ќе се изработат следниве збирни извештаи, публикации и информации:

1.1 Збирни извештаи за кадар и извршена работа за 2012 година:

1.2 Информација за здравствената состојба и здравствената заштита на лица со инвалидитет во Република Македонија

Рок на изготвување 1.1 и 1.2: мај 2013 година

1.3 Едукација за унапредување на комуникациски вештини меѓу здравствениот персонал и пациентите и решавање на конфликти – 2 работилници

Рок на изготвување: мај и септември 2013 година

1.4 Полугодишни збирните извештаи за кадар и извршена работа за I и II тромесечие 2013 година за Република Македонија.

- 1.5** Анализа на амбулантно-поликлинички морбидитет во Република Македонија за 2012 година
Рок на изготвување т.1.4 и 1.5: септември 2013 година
- 1.6** Анализа за искористеноста на болничките капацитети во здравствените установи за 2012 година
Рок на изготвување: јуни 2013 година
- 1.7** Промоција на употреба на детски седишта во автомобилите, со цел за превенција на повреди на деца при сообраќајни несреќи со упатство
- 1.8** Анализа на болничкиот морбидитет и морталитет за 2012 во Република Македонија
Рок на изготвување т.1.7 и 1.8 : ноември 2013 година
- 1.9** Извештај за здравјето на населението во Република Македонија во 2013 година
Рок на изготвување: декември 2013 година
- 1.10** Заради поширока достапност за користење на здравствено-статистичките податоци од збирните и индивидуалните здравствено-статистички извештаи во тек на 2013 година ќе биде изготвена публикација „Здравствена карта на Република Македонија во 2012 година“, изработена во три дела: I - општ дел, со податоци на ниво на Републиката и два специјални дела со истите податоци распределени по здравствени региони во Република Македонија. Ќе бидат прикажани демографски и витални показатели во Републиката, мрежата на здравствени установи и кадарот, здравствената состојба и здравствената заштита на населението.
Рок на изготвување: декември 2013 година
- 2.** Дава стручна методолошка помош од областа на јавното здравје во заштитата на здравјето, унапредувањето на здравјето, скринингот на населението и следењето на болестите.
- 3.** Здравствена промоција – здравствено воспитување
- 3.1 Организација и спроведување на промотивни акции и кампањи, пропратени со печатен материјал, со посебен акцент на одбележување на соодветни светски денови, недели и сл. (Светски ден на срцето, Светски ден на дијабет, Ден на борба против пушење, Светски ден за сеќавање на жртвите од сообраќајни несреќи, 16 Дена за борба против насилството врз жената и др.)
Рок на изготвување: квартално
Индикатор под точка 1, 2 и 3 : извештаи доставени до
МЗ

САНИТАРНО ХИГИЕНСКА ДЕЈНОСТ СО ЗДРАВСТВЕНА ЕКОЛОГИЈА

ИЈЗ на РМ како координатор на активностите во рамките на оваа превентивна здравствена дејност, должен е да го следи, мониторира, верифицира и квартално да го известува МЗ за динамиката на реализирањето на активностите и доставувањето на извештаи/анализи и информации од страна на 10-те ЦЈЗ како извршители.

1. Процена на здравствено-еколошкиот ризик и приоритетни јавно-здравствени проблеми поврзани со здравствената екологија

1.1 Процена на здравствено-еколошкиот ризик во врска со квалитетот на водите за пиење и водоснабдувањето како и воспоставување на здравствена евиденција на водоснабдувањето преку изработка на анализа за проценката на здравствениот ризик од водата за пиење, врз основа на извештаите од извршените увиди и анализи од страна на 10-те ЦЈЗ за остварените активности.
Индикатор за следење: Анализа за проценката на здравствениот ризик од водата за пиење, согласно програмските активности и извршените увиди и анализи спроведени со договор помеѓу центрите и организациите за јавно водоснабдување.

Рок на известување :

2^{po} и 4to тромесечие

1.2 Процена на здравствено-еколошкиот ризик од квалитетот на површинските води од јавно-здравствен аспект

Врз основа на утврдениот статус и извршени лабораториски испитувања на површинските води, а особено водите за рекреативно капење од здравствен аспект извршени од страна на 10-те ЦЈЗ во РМ, ќе се изработат извештаи за санитарно-хигиенската состојба и квалитет на водите за капење на подрачјето на Републиката со мерки за асанација за заштита и/или намалување на здравствениот ризик со проценка на ризикот и истите ќе бидат составен дел од годишниот извештај.

Индикатор за следење:

Доставени два извештаја до МЗ

Рок на известување:

2^{po} и 4to тромесечие

1.3 Проценката на ризикот од хигиенскиот квалитет на воздухот врз здравјето кај предучилишна и училишна популација

Проценката на ризикот од хигиенскиот квалитет на воздухот врз здравјето на изложеното население се врши врз основа на добиените вредности од извршениот мониторинг на квалитетот на амбиентниот воздух релацијата со податоците за годишната стапка на морбидитетот од неспецифични респираторни заболувања J00 - J99, со исклучок на J10-J18, според МКБ -10 кај предучилишни (0-6 годишна возраст) и училишни деца (7-14 годишна возраст) во град и села.

Индикатор за следење: Оцена на морбидитетот на респираторните заболувања кај предучилишни (0-6 годишна возраст) и училишни деца (7-14 годишна возраст) во град и во село, како и на национално ниво по методологијата на СЗО .

Рок на известување:

30 ноември 2013 година

2. Безбедност на храна од јавно здравствен аспект

2.1. Следење на безбедноста на храната наменети за одредени популациони групи со цел да се превенираат болестите поврзани со небезбедна храна

Врз основа на извршениот лабораториски мониторинг од страна на Центрите за јавно здравје во РМ ќе се изработи „Анализа и проценка на здравствениот ризик на безбедноста на храната и предметите кои се во допир со храната,„.

Индикатор за следење: Анализа и проценка на здравствениот ризик на безбедноста на храната и предметите кои се во допир со храната.

Рок на известување : годишно 4^{то} тромесечие

2.2 Проценка на ризикот од алиментарен дневен внес на хемиски контаминенти

ИЈЗ Сектор за здравствена екологија - Одделение за здравствена безбедност на храната и Центар на референтни лаборатории Анализа со проценка на здравствениот ризик врз база на добиените податоци од Центрите за јавно здравје во Битола и Куманово на испитани 50 мостри на зеленчук од пазарите за присуство на пестициди и на тешки метали.

Индикатор за следење: Анализа и проценка на здравствениот ризик од контаминирана храна.

Рок на известување: трет квартал

3.1 Следење на биолошкиот квалитет на исхраната на предучилишни деца, за ученици од основно образование со целодневна настава и ученици во ученички домови

Врз основа на извршените анализи на исхраната која се подготвува во предучилишните установи за престој на деца и за ученици кои имаат организирана целодневна исхрана во ученички домови од страна на ЦЈЗ, за одредување на биолошката вредност на исхраната на целодневни оброци, ИЈЗ ќе изготви целосен извештај на национално ниво за карактеристиките на исхрана во испитуваните популациони групи.

Индикатор : Целосен извештај на национално ниво за карактеристиките на исхрана во испитуваните популациони групи.

Рок на известување: годишно, во 4^{то} тромесечие

3.2 Следење на нутритивниот статус кај предучилишни и училишни деца во функција на рана детекција на прекурсори на можни здравствени ризици за појава на хронични незаразни заболувања

Извештаи од извршените активности за процена на нутритивниот статус по групи, ЦЈЗ ќе ги доставуваа до ИЈЗ на следниот начин: Во првиот квартал на 2013 за децата од предучилишни установи, во вториот квартал за децата од петто одделение, во третиот за учениците од прва година средно образование, а во четвртиот за децата од второ одделение.

ИЈЗ ќе изготви извештај за состојбите кај децата во однос на степените на здебеленост и/или потхранетост, по региони и на национално ниво за РМ, за секоја популациона група посебно, со преваленца на потхранетост и/или здебеленост и проценка на здравствениот ризик.

Индикатор за следење: Анализа за извршените активности .
Рок на известување:

четврти квартал

3.3 Следење на болничката исхрана

Врз основа на годишните извештаи за следењето на исхраната на болничката исхрана во 21 стационарни установи во РМ и при клиниките на Клиничкиот центар во Скопје, како и во Градската општа болница - Скопје од извршените активности на ЦЈЗ, ќе се внесуваат податоците од конзумно-аналитичките испитувања во софтверската апликација за определување на нутритивниот квалитет на исхраната и ќе изготви извештај за нутритивниот квалитет за исхраната на болните во Република Македонија.

Индикатор за следење: Извештаји за нутритивниот квалитет за исхраната на болните во Република Македонија
Рок на известување: годишно, во 4^{то} тромесечие.

4. Проценка на здравствениот ризик од бучавата во животната средина

Со цел превенција на болестите поврзани со изложеност на зголемено ниво на бучава ИЈЗ на РМ ќе се изврши анализа на податоците за индикаторите $L_{ден}$ и $L_{ноќ}$, во урбаните средини Скопје, Куманово, Битола и Кичево, согласно стандардизирана методологија. Исто така ќе бидат одредени индикаторите за ефекти кај изложената популација, како што се вознемиреност и нарушување на спиењето.

Институтот за јавно здравје на РМ ќе врши мониторинг на бучава на 21 мерно место во градот Скопје со одредување на индикаторите за изложеност $L_{ден}$, $L_{вечер}$, $L_{ноќ}$.

Во текот на годината ќе извршат проценка на индикаторите за ефекти, вознемиреност и нарушување на спиењето кај репрезентативен примерок од возрасната популација

Процена на здравствено-еколошкиот ризик на штетната бучава и предлог мерки за управување со ризикот преку изработен извештај врз основа на извршените мерења извршени од страна на Центрите за јавно здравје во Куманово, Битола и Кичево како и врз основа на извршениот мониторинг на бучава од страна на ИЈЗ во градот Скопје со одредување на индикаторите за изложеност $L_{ден}$, $L_{вечер}$, $L_{ноќ}$. Во текот на годината ќе извршат проценка на индикаторите за ефекти, вознемиреност и нарушување на спиењето кај репрезентативен примерок од возрасната популација

Индикатор за следење: Извештај за наодите на ниво на бучава и категоризација на ризикот со мерки за превенција или санација

Рок на известување:

30 ноември 2013 година.

1. Процена на здравствено-еколошкиот ризик од јонизирачко зрачење

Активностите ИЈЗ на РМ ќе ги реализира преку следење на параметрите од извршените мерења, согласно табеларениот преглед во табела 1, табела 2 и табела 3.

Табела 1 Следење на надворешно гама зрачење

		Амбиентален дозен еквивалент
Надворешно гама зрачење	Скопје	365
	Велес	365
	Неготино	365
	Гевгелија	365
	Струмица	365
	Берово	365
	Крива Паланка	365
	Дебар	365
	Кичево	365
	Крушево	365
	Охрид	365
	Битола	365
ВКУПНО		4380

Табела 2 Следење на јонизирачко зрачење на вода, воздух, почва

средини	локации	алфа и бета	Број на годишни анализи	
			гама	⁹⁰ Ср
Воздух	Скопје	48	48	2
	Битола	48	48	2
	Гевгелија	48	48	2
Површинска вода	Р. Вардар	12	12	2
	р. Лепенец	12	12	2
	Охридско езеро	12	12	2
Седимент	Р. Вардар		2	2
	р. Лепенец		2	2
	Охридско езеро		2	2
Почва	Скопје		6	2
	Битола		6	2
	Злетово		6	2
Атмосферски талози	Скопје	365	12	2
	Охрид	12	12	2
	Гевгелија	12	12	2
Водоводи	Охрид	12	4	4
	Скопје	12	4	4
	Битола	12	4	4
цена				

Табела 3 Следење на јонизирачко зрачење на храна

Видови Храна	број на анализи	
	гама	⁹⁰ Ср
Градинарски култури	15	15
Добиточна храна	15	15
Лозарски култури	2	2
Овоштарски култури	5	5
Леб, брашно, млеко	20	20
Месо	3	3
ВКУПНО	60	60

Во случај на нуклеарен акцидент мониторингот ќе биде проширен и тоа на подрачје на цела Република, согласно наменски изготвена оперативна Програма

Индикатор за следење: Изготвена Информација за наодите, проценетиот ризик и предлог мерки за санација

Рок на известување: квартално и годишна информација

6.. Информација за проценка на експозицијата и идентификација на здравствениот ризик на експонирани работници

Ќе се подготви Информација за проценка на експозицијата и специфичниот доза-одговор ефект кај 1300 лица професионално експонирани на јонизирачки зрачења, а врз основа на агрегирани податоци од извршени периодични прегледи за следење на здравствената состојба согласно законската регулатива за безбедност и здравје при работа, најмалку еднаш годишно со предлог за минимизирање на здравствениот ризик.

Индикатор за следење: Изготвени Информации за наодите, проценетиот ризик и предлог мерки за санација

Рок на известување: 3^{то} тромесечие

7. Одредување просечниот дневен алиментарен внес на резидуи на пестициди и тешки метали кај училишни деца (на возраст од 15-19 години),

Врз основа на доставените извештаи од ЦЈЗ за анализи на храна во ученички домови во РМ, од две сезони во текот на 2012 година во тек на две недели, ИЈЗ Сектор за здравствена екологија - Одделение за здравствена безбедност на храната и Центар на референтни лаборатории ќе се изработи Информација за состојбата со мерки со процена на ризикот и предлог мерки за управување со ризикот.

Индикатор за следење: доставена информација

Рок на известување: 4^{то} тромесечие

8. Спроведување на активности за одговор на климатските промени топлотни бранови и ладно време

Програмските активности предвидени се согласно „Стратегијата за одговор и справување со климатски промени и усвоениот план за одговор при топлотни бранови и ладно време се дадени како преглед во табела 1.

Табела 1

Реден број	Активност	Цена ден.	Количина
1.	Едукативен материјал		
1.1.	Изработка на Флаери за општа популација со препораки за превенција од штетни ефекти по здравјето од топлотни бранови на македонски и албански јазик	30,00/флаер	10.000
1.2.	Изработка на Флаери за општа популација со препораки за превенција од штетни ефекти по здравјето од студено време на македонски и албански јазик	30,00/флаер	10.000
1.3.	Изработка на Флаери за матични лекари, работници со препораки за превенција од штетни ефекти по здравјето од студено време на македонски и албански јазик (1.500 примероци за матични лекари и 1.000 примероци за работници)	30,00/флаер	2.500
2.	Работилница за обука за носители на активности од областа на здравството, труд и социјална политика и др. чинители	30.000	1
3.	СОС телефонска линија		
3.1.	Одржување и функционирање на инфо телефонската линија за 10 месеци (5 во лето и 5 во зима)	3.000,00/месечно	10 месеци
4.	Веб страна		
4.1.	Одржување и функционирање на веб страна и откупување на СМС пораки	1000,00/месечно	10 месеци
5.	Анализи на ефектите врз здравјето		
5.1.	Следење на аерозагадување во Скопје како функција на температурата во контекст на климатските промени	50.000,00	1

Индикатор : Извештај за реализирани активности

Рок на известување :

квартално

III. ЕПИДЕМИОЛОШКА ДЕЈНОСТ

ИЈЗ на РМ како координатор на активностите во рамките на оваа превентивна здравствена дејност, должен е да го следи, мониторира, верифицира и квартално да го известува МЗ за реализирањето на активностите и доставувањето на извештаи/анализи и информации од страна на ЦЈЗ.

1. Собирање, обработка и анализа на пријавите за заразни заболувања

Секојдневно прибирање, обработување и анализа на пријавите за заразни заболувања и епидемиолошките анкети, пријавите за изолиран или на друг

начин докажан причинител на заразна болест, добиени од ЦЈЗ, врз основ на што ќе бидат подготвувани и доставувани следниве извештаи:

- 1.1 седмодневни извештаи (48 табеларни) за движењето на заразните заболувања по ЦЈЗ и подрачни единици и
- 1.2 месечни билтени (12) со епидемиолошки коментар.
- 1.3 Годишен извештај за движењето на акутните заразни заболувања во 2012 година;
Рок на известување: 15 февруари 2013
- 1.4 неделни збирни извештаи за движење на грип од 40-20 недела врз основа на обработени индивидуални пријави
- 1.5 Следење на оперативното функционирање на АЛЕРТ системот во целата земја како и визуелизација на сите изготвени документи и извештаи преку интернет страната www.alert.mk, со цел за брз одговор при појава на епидемија, кој функционира на територијата на целата држава.
  - прибирање на збирни неделни извештаи од ЦЈЗ/ПЕ, статистичка обработка и анализа на доставените податоци, за што ќе изготви неделен АЛЕРТ извештај за републиката.
  - Изработка на месечни, тримесечни, шестмесечни и годишен извештај за АЛЕРТ системот врз база на прибраните податоци и информации, кои ќе ги доставува како повратни информации до Државниот санитарен и здравствен инспекторат, надлежните институции, по барање на други релевантни институции и до ЦЈЗ/ПЕ.

Индикатор: доставени извештаи

Рок на известување: неделно, месечно, квартално

2. Спречување на појава на вакцино превентабилни заболувања преку координација и континуирано следење на сите мерки и активности на регионално и локално ниво, како и предлагање и превземање на други мерки и активности за:

2.1 одржување на резултатите постигнати со ерадикација на детска парализа согласно акциониот план за АФП

- Прибирање и обработка на "Неделните извештаи за активен надзор на АФП".
- Изготвување на збирен неделен извештај на посебен Формулар и доставување до МЗ.
- седмодневни извештаи се доставуваат по електронски пат и до Канцеларијата на СЗО за Европа во Копенхаген, со сите податоци за пријавените АФП случаи во републиката.
- По добивање на итна пријава за АФП случај, Веднаш ќе биде направен теренски епидемиолошки увид и анкета од страна на епидемиолошката служба, со проверка на вакциналниот статус на пријавеното лице и неговите блиски контакти,
- во соработка со ЦЈЗ ќе биде направена контрола на опфатот со вакцинацијата против детска парализа на подрачјето каде е регистрирано заболувањето.
- Ќе се обезбеди материјал за вирусолошко испитување од заболениот и неговите контакти во соработка со ЦЈЗ, кој подготвен согласно меѓународните правила за транспорт на инфективен материјал ќе биде

испратен во референтната ентеровирусна лабораторијата на СЗО во Софија, Бугарија.

- во случај на установување на т.н. “жежок случај“ на АФП, ИЈЗ итно ќе го извести МЗ и СЗО – Копенхаген, ќе направи теренски епидемиолошки увид и истовремено ќе предложи дополнителни мерки во смисла на дополнителна или вонредна имунизација, како и други мерки и активности, соодветни на ситуацијата.
- Изготвување на тримесечни извештаи за АФП случаи и преземени мерки во врска со нивна пријава и доставување до МЗ.

Извршители: ИЈЗ во соработка со ЦЈЗ.

Индикатор: Број на обработени неделните извештаи за АФП, број на изготвени “Формулари за неделно пријавување на случаи на полио и АФП”, број на епидемиолошки увиди при дојава на АФП, број на изготвени епидемиолошки анкети, број на земени и испратени материјали за лабораториско тестирање во Софија, број на теренски увиди за контрола на вакцинален опфат во случај на “жежок случај”, број на доставени информации и преземени мерки на теренот.

Рок на известување:

Веднаш и квартално

2.2 Имплементација на предвидените активности за елиминација на автохтоните морбили и конгенитална рубеола во Република Македонија ќе се реализираат согласно „Програмата за елиминација на мали сипаници, рубеола и превенција на конгенитална рубеола инфекција во Република Македонија 2010-2015”, преку:

- координација и континуирано следење на сите активности на регионално и локално ниво, предлагање и преземање на мерки и активности со цел спречување и сузбивање на епидемското јавување и елиминација на автохтоните мали сипаници и рубеола на територијата на Република Македонија при што ќе изврши 10 теренски увиди во ЦЈЗ, и ќе изготви извештаи за најдената состојба со предлог мерки.
- Континуирано информирање за трендовите на движењето на мали сипаниците кај нас и во светот.
- Организирање на 5 регионални семинари на кои здравствените работници ќе се запознаат со Програмата за елиминација на мали сипаници и рубеола, и превенција на конгенитална рубеола инфекција, како и со последните препораки и други пишани документи на СЗО, ECDC.
- изработка на месечни извештаи за бројот на заболени од мали сипаници, вакцинален статус, лабораториска потврда и исход на заболувањето, кои се доставуваат до Министерство за здравство, СЗО Канцеларија Скопје и СЗО Регионална канцеларија за Европа–Копенхаген. Истите активности се спроведуваат и за пријавените случаи на рубеола.
- задолжителна лабораториска дијагноза на сите поединечни случаи на заболени од мали сипаници а кои се вакцинирани со МРП вакцина или со вакцина која содржи компонента мали сипаници (М), без разлика на епидемиолошката врска.
- Кај 100 пациенти суспектни на конгенитална рубеола ќе бидат направени 200 анализи за рубеола.
- При сомневање за појава на епидемија на морбили, заболувањето ќе се потврди со лабораториска дијагноза најмалку кај првите 10 случаи од зафатеното подрачје.

- потврдување/отфрлање на дијагнозата врз основа на анализата на доставените материјали во вирусолошката лабораторија при ИЈЗ на РМ за вирусолошко/серолошко испитување од заболениот и контактите.
- Референтната лабораторија при ИЈЗ на РМ врши собирање на бројот на извршени испитувања во другите микробиолошки лаборатории, дијагнозата и добиените резултати еднаш месечно (до 20 наредниот месец) и врши обработка на испитувања за морбили и рубеола. Прибраните и обработени податоци се доставуваат до СЗО – преку CISID дата базата, еднаш месечно

Индикатор: извештаи, информации
Фреквенција на известување:

Веднаш и квартално

2.3 Активности со цел спречување на појава на неонатален тетанус преку теренска стручно-методолошка помош за спроведување на активностите за остварување на перманентен увид во однос на опфатот со Те-Ал вакцина кај женската популација во генеративниот период во средините со висок ризик со опфат под препорачаното ниво и ќе се препорача дополнителна вакцинација со Те-Ал вакцина кај женската популација со непознат и/или непотполн вакцинален статус; женската популација на 18 годишна возраст, перманентен надзор и во зоните на низок ризик (гинеколошко - акушерските одделенија), при што ќе се контролира вакциналниот статус на бремените жени и родилките.

Индикатор: Информации за најдената состојба и предлог мерки до МЗ
Рок на известување: квартално

3. Следење, контрола и релизација на плановите за спроведувањето на континуирана имунизација и изработка на извештаи за вакциналниот опфат на ниво на републиката .

Индикатор : извештај за реализиран опфат
Рок на известување: 2^{ро} и 4^{то} тромесечие

4. Подготвува и доставува стандарди и методолошки упатства, односно Програми за контрола, елиминација и ерадикација на определени заразни заболувања, а во согласност со препораките, стандардите и методолошките упатства на СЗО, ЕЦДЦ и др. референтни институции.

5. Информирање за трендовите на движење на заразните заболувања против кои се врши задолжителна имунизација кај нас, во соседните земји, Европа и во светот.

Индикатор: доставени информации , упатства, препораки и стандарди
Рок на известување: квартално

6. Спроведување на мерки за спречување на внесување и сузбивање на маларија, тропски, карантински и паразитарни заболувања во Република Македонија

6.1 Редовно следење на движењето на маларија, тропски, карантински и паразитарни заболувања во светот а посебно во земјите со кои нашата земја

одржува тесни економски, културни и други врски и следење на препораките на СЗО, дадени во документот „Меѓународни Патувања и Здравје“ и информирање за тековната состојба во светски рамки.

- 6.2 Пружање на стручно-методолошка помош на здравствени работници и институции кои се вклучени во следење, дијагностика и терапија на карантински заболувања,
- 6.3 По епидемиолошки индикации ќе се врши епидемиолошко испитување на контактите и суспектните лица на колера (епидемиолошки и лабораториски извидување на евентуално загрозените подрачја на Републиката, испитувања на дијареални заболувања, водата за пиење, како и отпадни води, за што од теренот ќе бидат земани примероци за лабораториско испитување.
- 6.4 Координација на активности согласно Оперативниот план за справување со вирусот на западен нил (West Nile virus) и лабораториска потврда на 50 материјали од суспектни пациенти согласно насоките усвоени на комисијата за заразни болести.

Индикатор: доставен извештај за извршени епидемиолошки увиди ,
изготвени упатства/ препораки/ стандарди , број на тествани примероци
Рок на известување: квартално

7. Следење на грипот и други вирусни респираторни заболувања и лабораториско докажување

- 7.1 континуирано ја следи состојбата во светски, европски рамки и регионално. За актуелната состојба во врска со грипот во Републиката и пошироко и редовно ќе ги известува МЗ и ДСЗИ и Центрите за јавно здравје.
- 7.2 Врши лабораториски испитувања за докажување на причинители на вирусни респираторни заболувања на 200 земени материјали во текот на сезоната на грип од пациенти суспектни на грип.
- 7.3 При евентуална појава на пандемија од нов тип на инфлуенца, ќе бидат земени материјали од првите 200 случаи за вирусолошка верификација и субтипизација на вирусот. Анализите ќе бидат извршени во референтната вирусолошка лабораторија при ИЈЗ.
- 7.4 Во текот на целата година ќе се следат респираторните вируси (Influenza A и B, Adenovirus (Ad), human respiratoren syncytial virus (RSV A, RSV B), human metapneumoivirus (MPV), parainfluenza virus 1 (PIV 1, PIV 2, PIV 3,), rhinovirus A/B, coronavirus 229E/NL63, coronavirus OC43) за која цел ќе се тестираат 300 примероци од пациенти со симптоми слични на грип (ILI – influenza like).

Индикатор: Број на епидемиолошки увиди, изготвени информации, извештај за лабораториски анализи.

Рок на известување:

квартално

8. Спречување и сузбивање на интрахоспитални инфекции

8.1 Пружање стручно-методолошка помош, епидемиолошки увиди и насоки за начинот за реализацијата и спроведување на мерките и активностите за спречување и сузбивање на интрахоспитални инфекции, земање по потреба на материјали за микробиолошки анализи со цел контрола на превземените активности од страна на ЦЈЗ на локално ниво. Подготовка на квартален извештај за текот на спроведување на активностите .

Индикатор: квартални извештаи
Рок на известување : квартално

8.2 Годишен извештај за состојбата и контролата на интрахоспиталните инфекции во Јавно здравствените и Приватните болници во Република Македонија, според податоците добиени од страна на тимовите за контрола на ИХИ (внатрешна контрола), Центрите за јавно здравство во Р. Македонија и Државниот санитарен и здравствен инспекторат при Министерството за здравство на Република Македонија (надворешна контрола). Предлагање санитарно-профилактички и противепидемиски мерки и евалуација на тие мерки во спречувањето и сузбивањето на инфекциите.

Индикатор: годишен извештај
Рок на известување : 30.11.2013

IV. Безбедност и здравје на работа и превентивна здравствена заштита на работниците и земјоделците

Современиот јавно-здравствен пристап во системот и услугите во медицината на трудот како основна цел ја има заштитата и унапредувањето на здравјето на работниците која е декларирана во Глобалниот акционен план на СЗО за здравјето на работниците 2008-2017.

Со јавно-здравствениот пристап, активностите се насочени кон примарната превенција на професионалните болести, повредите при работа .

Превентивните мерки и активности вклучуваат продолжување на активностите претходните години во делот на :

1. оценка на здравствената состојба и работната способност кај земјоделците во Република Македонија
2. Оценка на здравствената состојба и работната способност кај невработени лица во Република Македонија.

1. **Оценка на здравствената состојба и работната способност кај земјоделците во Република Македонија**

Активностите во земјоделието се следени со бројни специфични професионални штетности и опасности: хемиски супстанции, токсични, алергиски или инфективни биолошки агенси, карциногени супстанции, бучава и вибрации, ергономски штетности и повреди, екстремни температури, УВ зраци и психосоцијален стрес. Тие се многу често придружени со несоодветни животни услови, ризични животни стилови, ниско ниво на превентивни мерки и неспроведување на промоција на здравјето.

Во пракса кај земјоделците отсутуваат регуларните превентивни медицински прегледи од овластените здравствени установи по медицина на трудот согласно Законот за безбедност и здравје при работа, бидејќи формално не постои однос работодавач-работник.

Националното истражување за идентифицирање на вулнерабилните групи работници во 2010 година, го идентифицира земјоделството како сектор со висок ризик (81% од испитаниците), кој се карактеризира со ниско ниво на образование и знаење, лоши работни услови и недостиг на информации за професионалните штетности и опасности на работното место.

Целите кои ќе се постигнат со планираните програмски активности се :

- Добивање на податоци за присуството на професионални штетности и опасности кај земјоделците и руралното население преку спроведување на епидемиолошко испитување
- Утврдување на здравствената состојба и работната способност кај земјоделците и руралното население
- Проценка на зачестеноста на професионалните болести, болестите во врска со работата и повредите при работа кај земјоделците и руралното население
- Предлагање на мерки за заштита на работното место кај земјоделците и руралното население
- Спроведување на здравствено - воспитна активност наменета за руралното население во врска со професионалните ризици по нивното здравје
- Спроведување на едукација и тренинг на здравствените работници (лекари од ПЗЗ и специјалисти по медицина на трудот) во руралните подрачја

Програмските активности претставуваат продолжување на веќе реализирани активности од 2009 -2012 година, при што е предвидено да се спроведат:

- 1.1 Вкупно 300 насочени превентивни медицински прегледи по методологија на случаен избор од повеќе места во Републиката.
- 1.2 На територијата на РМ кај вкупно 300 лица -земјоделци ќе се примени прашалник “Прашалник за следење на влијанието на професионалните штетности врз здравјето на земјоделците” (македонски и албански јазик) да се добијат основните информации (според епидемиолошките принципи) за професионалните здравствени ризици и здравствената состојба , да се лоцираат и проценат основните проблеми на медицината на трудот кај земјоделците, со што ќе се овозможи нивно следење и ќе се обезбеди изградба на долгорочна и солидна база на податоци за научноистражувачка работа.
- 1.3 Се планираат 300 насочени превентивни медицински прегледи (содржината на прегледите и активностите дадена во прилог табела бр.1 реден број 1), по методологија на случаен избор од повеќе места во Републиката.
- 1.4 Пред прегледите и во текот на прегледите, ќе биде изведувана и превентивно едукативно - воспитната активност и дистрибуција на брошура (македонски и албански јазик).
- 1.5 Организирани две работилници/семинари на тема од професионалните ризици кај земјоделците и мерки за превенција, за лекарите од ЈЗУ „Здравствен дом –служби за медицина на труд и лекари од ПЗЗ (специјалисти по медицина на труд) од руралните средини.

Табела бр.1 Преглед и обем на активности за оценка на здравствената состојба и работната способност кај земјоделците

Ред. бр.	Активност	Вкупна цена во ден
1.	<ul style="list-style-type: none"> - Прегледи на специјалист по медицина на трудот ЕКГ, основни лабораториски анализи (крвна слика, гликемија, урина) психолошки тестирања (Стрес индекс) и прашалник за следење на влијанието на невработеноста врз здравјето - Спиromетриско испитување на белодробната функција - Токсиколошки анализи-ЦО и карбоксиемоглобин во крв - Токсиколошки анализи - холинестераза во серум - Аудиометрија, преглед од офталмолог, ОРЛ преглед, невропсихијатриски преглед, психошки тестови, алерготестови, бронхопровокациони тестови риноманометрија, по индикација (300 x 900,00ден) 	270.000,00
2.	Брошура и пропаганден материјал, печатење и дисеминација на 300 примероци (македонски и албански јазик) x 50,00ден.	15.000,00
3.	Организација на два семинари/ работилници (со лекари од ПЗЗ и спец. по медицина на трудот 2 x 30.000,00ден)	60.000,00
4.	Статистичка обработка на прашалници и годишен извештај со евалуација и коментар на резултатите	70.000,00

2. Оценка на здравствената состојба и работната способност кај невработени лица во Република Македонија

Невработеноста е асоцирана со здравствени проблеми поврзани со економски тешкотии, сиромаштија, непогодни услови за живеење, лоша исхрана и водоснабдување, социјални и психолошки проблеми, стрес, неподобен животен стил (пушење и алкохол) и повисоки стапки на морбидитет и морталитет (кардиоваскуларни заболувања, карциноми, инфективни заболувања, дијабетес). Грижата на државата за оваа посебно вулнерабилна група манифестирана како грижа за нивната здравствена состојба и работоспособност е важен поттик во економските реформи бидејќи само здраво работоспособно население е во состојба да ги носи економските реформи и да се справи со реформските предизвици.

Целите кои ќе се постигнат со планираните програмски активности се :

- Утврдување на здравствената состојба како и работоспособноста кај невработеното население
- Проценка на влијанието на претходните работни места во однос на професионални заболувања и заболувањата во врска со работата

- Проценка на факторите кои влијаат на здравствената состојба и работоспособноста (должината на невработеност, животниот стил, социоекономските хроничниот стрес, и др. фактори)

Ќе се реализираат 450 насочени скрининг превентивни медицински прегледи (систематски прегледи по обем прикажан на табела бр.2) кои ќе бидат изведувани кај официјално невработени лица 18-64 години и ќе биде применуван прашалник за евалуација на стрес .

Табела бр.2

Активност	цена за активност во ден.
Прегледи на специјалист по медицина на трудот ЕКГ, основни лабораториски анализи (крвна слика, гликемија, урина) психолошки тестирања/Стрес индекс и прашалник за следење на влијанието на невработеноста врз здравјето (вкупно 450 прегледи x 300,00ден.)	135.000,00

Носител и координатор на активностите под точка IV од програмата е ЈЗУ „Институт за медицина на трудот на РМ, Колаборативен центар на СЗО од областа на медицината на трудот, во соработка со ЈЗУ „Институт за јавно здравје на Република Македонија“.

Планираните активностите ќе се реализираат во временски период од јануари до октомври за што ќе се приложува детален извештај како и конечен извештај со анализа на состојбата.

Индикатор: годишен извештај со анализа
Рок на извршување : 30.11.2012година

ИЗВЕСТУВАЊЕ, МОНИТОРИНГ И ЕВАЛУАЦИЈА НА ПРОГРАМАТА

Со цел модернизирање и унапредување на континуираното следење на реализацијата на активностите/учинокот по вид и обем ќе се изработи соодветна софтверска програма од страна на Министерството за здравство со поддршка на канцеларијата на УНИЦЕФ.

Рок на подготовка : 15 јануари 2013 година

Обука за сите извршители на програмата за правилна употреба на софтверскиот програм, организирана од страна на Министерството за здравство со поддршка на УНИЦЕФ.

Рок на извршување : февруари 2013 година

Софтверскиот програм овозможува сите извршители на дневна основа да ги внесуваат реализираните програмски активности, но и да ја следат динамиката на извршувањето на планираните програмски активности.

Мониторингот на динамиката на реализација на планираните програмски активности по вид и количина, Министерството за здравство континуирано ќе ги следи преку специјално изработената софтверска програма.

ИЈЗ на РМ е задолжен да го следи изведувањето/учинокот на програмата на 10-те ЦЈЗ, преку непосредни теренски увиди кај секој извршител квартално со цел следење на нивната работа од стручно методолошки аспект, следење на показателите за успешност (учинокот) и верификација на извештаите на квартално ниво со потпис и печат од страна на верификаторите од ИЈЗ на РМ.

Верификацијата на технички документи подразбира проверка на квалитетот во однос на општи стандарди за квалитет и/или претходно дефинирани стандарди.

ИЈЗ на РМ ќе врши верификација на извештаите што ги подготвуваат Центрите за јавно здравје за реализирани програмски активности на квартално ниво пред доставувањето на истите до Министерството за здравство за исплата. Извештаите ќе се доставуваат во печатена форма на унифицирани/стандардни обрасци со дефинирана форма и содржина на финансискиот и изведбениот дел на извештајот.

Показателите за успешност ќе се дефинираат во 2 групи:

- Показатели за следење на напредокот кои се директно поврзани со активностите и овозможуваат мерење дали предложената активност се изведува според планираното следејќи ги стручно методолошките упатства.
- Показатели на ниво на исходи кои одразуваат резултати што одговараат на намената на програмата или некои нејзини компоненти.

Мониторингот над реализацијата на програмските активности кои ги спроведува ИЈЗ на РМ и ИМТ ги врши Министерството за здравство преку директен увид во работата и преку континуиран мониторинг во софтверскиот програм за следење на програмата.

ФИНАНСИСКИ СРЕДСТВА ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА ПРОГРАМАТА

Активностите од програмата ќе се реализираат врз основ на табеларно прикажани цените на активностите во табела број 1 за ЦЈЗ и во табела број 2 прикажани се цени за активности реализирани од страна на ИЈЗ на РМ.

Табела број 1

активност	Опис на трошок	Единечна Цена
Годишен извештај за евалуација на програмата за 2012 за целата територија на ЦЈЗ	Комплетен извештај	50.000,00
Епидемиолошки теренски увиди	увид	1500,00
Епидемиолошки анкети	анкета	500,00
Обработка на пријави за заразни, ИХИ	пријава	20,00
Дезинфекција по епидемиолошки индикации за м ²	м ²	5,00
Дератизација по епидемиолошки индикации по мамец	по мамец	50,00
Дезинсекција ларвицидна по индикации м ²	м ²	25,00
Дезинсекција адултна по индикации по хектар	по хектар	40,00

Микробиолошки анализи по епидемиолошки индикации	анализа	500,00
санитарно хигиенски теренски увиди	увид	1500,00
Физичко/хемишка и бактериолошка анализа на мостри храна	анализа	800,00
Физичко/хемишка и бактериолошка анализа на мостри вода	анализа	1000,00
Анализа на мостри брисеви од површини	мостра	500,00
Антропометрија	примерок	200,00
Аероседимент по мерно место/месечно	м.место/ мес.	850,00
Вкупен аероседимент со тешки метали по мерно место/месечно	м.место/ мес	1550,00
Чад,SO ₂ (мерно место /месечно)	м.место/ мес	890,00
СО (мерно место/месечно)	м.место/ мес	300,00
Анализа на биолошка вредност на храна	анализа	500,00
Присуство на Pb,Cd и Zn во цврсти честички во високоволуменски честички од во воздух (м.место/ден)	м.место/ден	1750,00
Анализа на нутритивен квалитет на болничка храна	анализа	500,00
Анализа на бучава (по мерно место/ден)	м.место/ден	1500,00
Обработка на пријави за хронични незаразни	квартално	15.000,00
Внес и статистичка обработка на податоци до 250.000 жители	(месечно)	15.000,00
Внес и статистичка обработка на податоци над 350.000 жители	(месечно)	20.000,00
Внес и статистичка обработка на податоци над 500.000 жители	(месечно)	30.000,00
Збирен извештај за вработен кадар во здравствените установи за 2012 година	извештај	30.000
Анализа за искористеноста на болничките капацитети во здравствените установи за 2012 година	анализа	30.000
Анализа на здравствената состојба и здравствената заштита на населението за 2012год.	анализа	30.000
Анализа на амбулантно - поликлинички морбидитет за 2012 година	анализа	30.000
Анализа на болничкиот морталитет и морбидитет за 2012година	анализа	30.000
Збирните извештај за кадар за прв и втор квартал 2013 година	извештај	30.000
Информација за болест или состојба по избор на секој Центар, во зависност од актуелноста, односно застапеноста во регионот	информација	20.000
Извештај за здравјето на населението на подрачјето што го покрива ЦЈЗ	извештај	30.000
Информација за една вулнерабилна група, по избор на секој Центар, во зависност од актуелноста и приоритетите за превенција во регионот	информација	20.000
Спроведување на здравствена едукација за целни групи на подрачјето што го покрива, трибини, брошури, светски денови за подрачјето што го покрива Центарот за јавно здравје	квартално	50.000
Активност на советувашиште за сексуално и репродуктивно здравје	месечно	10.000

Табела број 2

ВИД НА АКТИВНОСТИ	Опис на трошок	Единечна цена(ден.)
Годишен извештај за реализација на Национална програма за јавно здравје во РМ за 2012 година за територијата на ЦЈЗ	извештај	50.000,00
Годишен извештај за 2012 за движење на заразни,АФП, опфат со имунизација,АЛЕРТ	извештај	50.000,00
обработка и анализа на пријавите за заразни заболувања епидемиолошките анкети, пријавите за изолати	квартално	20.000,00
прибирање ,обработка и анализа на збирни неделни извештаи за АЛЕРТ ,АФП	квартално	20.000,00
Месечни епидемиолошки извештаи/билтени за заразни, алерт, АФП	билтен	5.000,00
квартални епидемиолошки извештаи (алерт,заразни,АФП)	квартално	15.000,00
седмодневни извештаи / табеларни за движењето на заразните заболувања по ЦЈЗ и подрачни единици	извештај	3.000,00
седмодневни извештаи за движење на грип од 40-20 недела врз основа на обработени индивидуални пријави	извештај	3.000,00
теренски епидемиолошки увид за преземање мерки во ЦЈЗ по епидемиолошки индикации и ургентни состојби	квартално	15.000,00
теренски увиди за елиминација на автохтоните морбили и конгенитална рубеола	увид	15.000,00
Организирање на регионални семинари на кои здравствените работници за елиминација на автохтоните морбили и конгенитална рубеола	семинар	30.000,00
Следење, на реализација на плановите за спроведувањето на континуирана имунизација преку теренски увиди во 10-теЦЈЗ	квартално	50.000,00
Епидемиолошки увид, испитување на контактите и суспектните лица на колера (епидемиолошки и лабораториски извидување на евентуално загрозените подрачја водата за пиење, како и отпадни води, за што од теренот ќе бидат земани примероци	увид	15.000,00
следење на маларија,тропски и карантински ургентни состојби и институции кои се вклучени во следење, дијагностика и терапија на карантински заболувања,	квартално	50.000,00
Информирање за трендовите на движење на заразните заболувања , Подготвува и доставува стандарди и методолошки упатства	квартално	10.000,00
Следење на имплементација на активности согласно Оперативниот план за справување со вирусот на западен нил (West Nile virus)	квартално	50.000,00
Следење на грипот и други вирусни респираторни заболувања и лабораториско докажување	квартално	50.000,00
Следење на реализација за спречување и сузбивање на интрахоспитални инфекции преку теренски увиди во ЦЈЗ и земање на материјали за микробиолошки анализи по потреба	квартално	50.000,00
Лабораториска потврда на West Nile virus	анализа	1.100,00
Лабораториска потврда на респираторни вирусни	анализа	1.480,00
Лабораториска .потврда на морбили,рубеола	анализа	1.100,00
Лабораториска .потврда на грип (Real PCR)	анализа	4.600,00
Квартален мониторинг,координација и верификација на програмските активности над ЦЈЗ со извештај од областа на епидемиологијата	извештај	150.000,00
Стручно методолошка помош од областа на епидемиологијата	квартално	150.000,00
Внес и компјутерско-статистичка обработка на податоци од интерес согласно закон за евиденции во здравство	квартално	150.000,00

Стручно методолошка помош од областа на здравствена статистика	квартално	150.000,00
Квартален мониторинг, координација и верификација на програмските активности на 10-те ЦЈЗ со извештај од областа на здравствена статистика	квартално	150.000,00
Збирни извештаи за кадар и извршена работа за 2012 година:	извештај	50.000,00
Збирни Полугодишни извештаи за кадар и извршена работа за I и II тромесечие 2013 година за Република Македонија.	извештај	50.000,00
Промоција на употреба на детски седишта во автомобилите, со цел за превенција на повреди на деца при сообраќајни несреќи со упатство	извештај	30.000,00
Информација за здравствената состојба и здравствената заштита на лица со инвалидитет во Република Македонија	информација	25.000,00
Информација за здравствената состојба и здравствената заштита на Ромите во Република Македонија	извештај	30.000,00
Мрежа на здравствени установи во Република Македонија	публикација	50.000,00
Анализа на амбулантно поликлинички морбидитет во РМ за 2012	анализа	50.000,00
Анализа за искористеноста на болничките капацитети во здравствените установи за 2012 година	анализа	50.000,00
Анализа на болничкиот морбидитет и морталитет за 2012 во РМ	анализа	50.000,00
Стручно методолошка помош од областа на социјална медицина со промоција	квартално	150.000,00
Квартален мониторинг, координација и верификација на програмските активности над ЦЈЗ со извештај од областа на социјална медицина со промоција	квартално	150.000,00
Извештај за здравјето на населението во Република Македонија во 2012 г.	извештај	50.000,00
Публикација „Здравствена карта на Република Македонија во 2012 год.“	Публикација	150.000,00
Едукација за унапредување на комуникациски вештини меѓу здравствениот персонал и пациентите и решавање на конфликти – 2 работилници	Работилница	30.000,00
Изработка на Регистри на пациенти болни од рак, пациенти со дијабет за РМ за 2012	регистер	50.000,00
Здравствена промоција – здравствено воспитување (спроведување на промотивни акции и кампањи, едукативни трибини, обновување на веб страна)	квартално	100.000,00
Извештај за проценката на здравствениот ризик од водата за пиење, согласно програмските активности	Извештај	50.000,00
Извештај здравствениот ризик и квалитет на површински води	извештај	50.000,00
Оцена на морбидитетот на респираторните заболувања кај предучилишни и училишни деца на национално ниво по методологијата на СЗО .	анализа	50.000,00
Анализа и проценка на здравствениот ризик на безбедноста на храната и предметите кои се во допир со храната.	анализа	50.000,00
Анализа со проценка на ризикот од алиментарен дневен внес на хемиски контаминент	анализа	50.000,00
Информација просечниот дневен алиментарен внес на резидуи на пестициди и тешки метали кај училишни деца (15-19 год.)	анализа	25.000,00
Проценка на присуството на хемиска контаминација на храна од пазар од домашно земјоделско производство во различни региони (Куманово, Битола)	извештај	25.000,00

Целосен извештај на национално ниво за карактеристиките на <i>биолошкиот квалитет на исхраната на децата со целодневна</i> (градинки и училишта, ученички домови)	извештај	50.000,00
Извештаи за нутритивниот квалитет за исхраната на болните во Република Македонија	извештај	50.000,00
Извештај за состојбите кај децата во однос на степените на <i>здебеленост/ потхранетост</i> , по региони и на национално ниво за РМ	извештај	50.000,00
Извештај за наодите на ниво на бучава и категоризација на <i>ризикот со мерки за превенција или санација</i>	извештај	30.000,00
печатени брошури за „Правилна исхрана на доенчиња и мали деца“ и <i>Важноста на некои нутритивни материји во спречување на појавата на анемија и други попречувања во развојот(вкупно 500)</i>	брошура	150,00
Информација за проценка на експозицијата и идентификација на <i>здравствениот ризик на експонирани работници</i>	информација	30.000,00
Следење на <i>јонизирачко зрачење на амбиентален воздух- надворешно гама зрачење</i>	анализа	500,00
Следење на <i>јонизирачко зрачење на воздух,вода,почва Ср90</i>	анализа	5.800,00
Следење на <i>јонизирачко зрачење на храна Ср90</i>	анализа	5.800,00
Следење на <i>јонизирачко зрачење на храна гама зрачење</i>	анализа	500,00
Следење на <i>јонизирачко зрачење ,вода ,воздух,почва алфа и бета</i>	анализа	3.200,00
Следење на <i>гама зрачење вода ,воздух,почва</i>	анализа	500,00
Квартален извештај за <i>наодите со коментар</i>	извештај	25.000,00
Одржување и функционирање на <i>инфо телефонската линија за 10 месеци (5 во лето и 5 во зима)</i>	месечно	3.000,00
Одржување и функционирање на <i>веб страна и откупување на СМС пораки(10 месеци)</i>	месечно	1.000,00
Печатење на <i>флаер за климатски промени, (22.500 флаери)</i>	примерок	30,00
Работилница за <i>обука за носители на активности од областа на здравството, труд и социјална политика и др. Чинители за климатски промени</i>	работилница	30.000,00
Следење на <i>аерозагадувањето во Скопје како функција на температурата во контекст на климатските промени</i>	извештај	50.000,00
Стручно методолошка <i>помош од областа на санитарна хигиена со здравствена екологија</i>	квартално	150.000,00
Квартален мониторинг, <i>координација и верификација на програмските активности над ЦЈЗ со извештај од областа на санитарна хигиена со здравствена екологија</i>	квартално	150.000,00
Изработка на <i>мислења и стручна проценка на елаборати од областа на животната средина</i>	Квартално	50.000,00
<i>преглед на специјалист по медицина на трудот на невработените</i>	Преглед	300,00
Статистичка <i>обработка на прашалници и годишен извештај со евалуација и коментар на резултатите</i>	1	70.000,00
<i>преглед на специјалист по медицина на трудот за земјоделците</i>	преглед	900,00
Брошура и <i>пропаганден материјал, печатење и дисеминација (македонски и албански јазик) вкупно 300 примероци</i>	примерок	60,00
Организација <i>семинари/ работилници (со лекари од ПЗЗ и спец. по медицина на трудот)</i>	семинар	30.000,00

За реализација на програмата за 2013 год. потребни се следните средства по извршители:

A	ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ - Скопје	18.625.000,00
A1.	Институт за медицина на труд - Скопје	550.000,00
а.	оценка на здравствената состојба и работната способност кај земјоделците во Република Македонија	415.000,00
б.	оценка на здравствената состојба и работната способност кај невработени лица во Република Македонија	135.000,00
	ВКУПНО A+A1	19.175.000,00
Б	Министерство за здравство (вонредни состојби)	1.000.000,00
	ВКУПНО: A +A1+ Б	20.175.000,00
В	ЦЕНТРИ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЈЕ	
1.	Центар за јавно здравје – Штип	3.060.000,00
2.	Центар за јавно здравје - Тетово	4.420.000,00
3.	Центар за јавно здравје - Струмица	3,060,000,00
4.	Центар за јавно здравје – Прилеп	3.300.000,00
5.	Центар за јавно здравје – Скопје	6.845.000,00
6.	Центар за јавно здравје – Куманово	4.180.000,00
7.	Центар за јавно здравје – Охрид	3.300.000,00
8.	Центар за јавно здравје – Кочани	3.060.000,00
9.	Центар за јавно здравје – Битола	4.180.000,00
10.	Центар за јавно здравје – Велес	4.420.000,00
	ВКУПНО: В	39.825.000,00
	ВКУПНО: A+A1+Б+В	60.000.000,00

Вкупните средства за реализација на оваа програма ќе се обезбедат од Буџетот на Република Македонија за 2013 година во износ од 60.000.000,00 денари.

Распределбата на финансиските средства за извршителите, направена е согласно усвоената од Влада формула за распределба.

Исплатата на средствата по Програмата ќе се врши квартално од страна на Министерството за здравство, врз основа на доставените фактури и верифицирани извештаи од страна на ИЈЗ на РМ за 10-те ЦЈЗ.

Исплатата на средства по Програмата за ИЈЗ на РМ ќе се врши квартално од страна на Министерство за здравство врз основа на доставените фактури и извештаи.

Фактурирањето ќе се врши по утврдените програмски цени кои се составен дел на Програмата, на стандарден образец за фактура, објавен на веб страната на Министерството за здравство со извештај во прилог.

Надзор над спроведувањето на Програмата врши Министерството за здравство и по потреба поднесува Извештај до Владата на Република Македонија.

Јавните здравствени установи кои се извршители во Програмата, најдоцна до 31.01.2014 година ќе достават до Министерството за здравство Збирен годишен извештај за реализираните активности предвидени со Националната годишна програма за јавно здравје во Република Македонија за 2013 година.

Програмата ќе се реализира во рамки на обезбедените средства во Буџетот на Република Македонија за 2013 година во износ од 60.000.000,00 денари, Раздел 19001-Министерство за здравство, Потпрограма 53-Превентивна здравствена заштита.

Оваа програма влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Службен весник на Република Македонија“.

Бр. 41-9973/1-12
3 јануари 2013 година
Скопје

Заменик на претседателот
на Владата на Република
Македонија,
м-р **Зоран Ставрски, с.р.**